

IISS 5

INTERNATIONAL İLEM
SUMMER SCHOOL

URBAN CRISES AND TRENDS IN THE MUSLIM WORLD

“KENTSEL KRİZLER VE İSLAM DÜNYASI'NDA EĞİLİMLER”

BAŞLIKLIL 5. ULUSLARARASI İLEM YAZ OKULU

SONUÇ BİLDİRİSİ

14 TEMMUZ 2018 ÜSKÜDAR -İSTANBUL

“İSLAM DÜNYASI KENDİ DÜŞÜNCE BİRİKİMİNDEN HAREKETLE KENT VE ÇEVRE PROBLEMLERİNİN ÇÖZÜMÜNDE MÜSPET ROL ALMALI VE ÖRNEKLİKLER ORTAYA KOYMALIDIR”

14 ülkeden 35 genç akademisyenin katılımı ve İslam dünyasından duayen isimler, prof. Gulzar Haider, prof. Jamel Akbar, prof. Mustafa Benhamouche'un dersleri ve saygın bilim insanlarının moderatörlüklerindeki atölyeleri ile 5. Uluslararası İLEM Yaz Okulu 9-14 Temmuz tarihleri arasında İlmî Etüdler Derneği ve Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi işbirliği ile gerçekleştirildi. 5. IISS Tertip heyeti, dersler ve atölyelerin ana vurgularından hareketle, aşağıdaki sonuç bildirisinde yer alan hususların, İslam dünyasının büyük krizler ile karşı karşıya kalan şehirleri başta olmak üzere tüm coğrafyalar için büyük önem taşıdığını deklare etmektedir.

1. Yeryüzü yaşayan bir düzenin adıdır. Ülkeleri bölen suni sınırlar küresel bir dünya fikrini beslerken, yeryüzüne karşı insanın bir emanet olarak yüklendiği mesuliyeti unutturmaktadır. Çevre, insanların fiilleri ile ortaya çıkar.İnsanın çevreyi yeniden biçimlendirirken, yaşayan topografik, tarihi ve kültürel hafızaya kayıtsız bir biçimde sınırsız kazanç ve haz arzusuyla hareket etmesi sadece tabiatı değil “herkesçe paylaşılabilen iyi ve güzel bir yaşam” ilkesini de tahrip etmektedir.
2. Kazanımların ve çıkarların bir neticesi olarak kent yaşamı ayrıştırmacı eğilimlerle gettolar yaratmadan; birleştirici ve yardımlaşmayı kolaylaştırıcı olmalıdır.
3. İslam, ideal bir kent formu sunmak gibi tepeden inmece bir dili değil, fıtrî ve ahlakî bir sistem olarak bireyin yapılı ve doğal çevre karşısındaki duyarlılık ve mesuliyetlerini ortaya koymaktadır. Değişmesi söz konusu olamayacak İslamî ilkelerin kentsel mekânda somutlaşması, müslüman bireyin eylemleri ile gerçekleşmektedir. Tevhid, mahremiyet, komşuluk hakkı, helal kazanç gibi pek çok ilke, yapılı çevre oluşumunda bugün her zamankinden daha fazla vaz geçilebilirliğe indirgenmiştir. İslam Düşüncesinin Allah – İnsan ve Âlem arasında inşa ettiği münasebet vazgeçilmez, ötelenemez ve birbirleriyle çatışmayan bir tasavvur sunmaktadır. Kendisini zorunlu bir biçimde dayatan herhangi bir şekilsel formdan uzak bir biçimde, bu münasebetin ortaya çıkardığı mesuliyet ruhundan neşet eden yaşanabilir bir çevre arayışı, yeryüzünün tamamı için gerekli ve yeterli imkânı sunacaktır.

4. Birey gerek kentsel gerekse kırsal alanlarda yaşadığı çevrenin öncelikli sorumlusudur. Bu sorumluluk, ferdî mesuliyetleri ortadan kaldıracak bir şekilde hiçbir kuruma devredilemez. İslam'ın "ölü arazileri diriltme" ile "yeryüzünü mamur hale getirme" teklifi, her insan için geçerli bir sınanma alanı yaratır. İslam ve müslümanların tarihi tecrübesi, arazilerin ya da her türlü gayrimenkulün sınırlarla çevrili, kullanılmayan spekülatif araçlar olarak bırakılmasını reddeder.
5. İslam'da zarar vermek de zarara zararla karşılık vermek de yoktur. Hz. Peygamber'in bu yöndeki örneklikleri, şehirlerdeki ahlaki ve hukuki zeminin özünü oluşturur. Kentsel krizlerin özünde yatan spekülatif tasarruflar, insanî yaşam standartlarını dikkate almayan politikalar ve bürokratik karmaşalar, şehirlere zarar vermekte, piyasadaki rekabet ile bu zararlar karşılıklı olarak kısır bir döngü üretmektedir.
6. Ferdin katmanlar halinde doğaya, diğer insanlara ve Tanrı'ya karşı duyduğu sorumluluktan kaynaklanan ontolojik ve toplumsal bağları, onu her türden bağa karşı kayıtsız hale getiren duygucu bir etik tarafından tahrip edilmiştir. Atomik bireysel bilinç alanları meydana getiren bu durum, fertler arası bağların yüz yüzelığinin sağladığı çok katmanlı mesuliyet, toplumsal saygınlık ve sosyal sermaye alanlarını yok ederek, bürokratik egemenliğin hükümferma olduğu bir kentsel yaşam yaratmıştır.
7. Bugün dev bilgi ağları ile (big-data), toplum mühendisliği süreçleri mevziler kazanmaya devam etmektedir. Bu süreçte, kültürler ve tarihi değerler yok olurken; hesap verme ve hesap sorma şuurunu beseleyen ferdî tercih ve istekler (ihtiyar ve irade), nüfuz edici bürokratik yapılar tarafından eritilmektedir. Şehirlerin, sakinlerinin iradi katılımlarıyla şekillenebileceği ve kentsel planlamanın ana ölçüğünün çok katmanlı mesuliyet alanlarından doğan ahlaki tavırlar olduğu göz ardı edilmemelidir.
8. İnsan, ağır bir emanetin yüklenicisidir. Her nesne kendi mevcudiyet tarzı içinde ona ve onun "iyi yaşam" arayışı da onlara emanettir. Ahlakî özümüzü açığa vuran bu karşılıklı emanet duygusu, kamu yararının gözetilmesi, zararların engellenmesi/uzaklaştırılması ve kişisel hakların korunması gibi birçok alanı inşa ve muhafaza eder.
9. Mekânsal boyuta sahip her toplumsal olgu gibi İslam coğrafyasındaki şehirlerin de bir hukuku, hafızası ve hepsinden öte bir kimliği vardır. Bu şehirlerin en doğru şekilde

okunması ve sürdürülmesi, turistik ya da oryantalistik değerlendirmelerle değil; yerli değerlendirmeler ve kullanıcılarının kültürlerinin esas alınmasıyla mümkün olacaktır.

10. İslam dünyasındaki şehirler, teknolojinin tüketildiği ve bilgi iletişim araçlarının kullanımlarındaki son tüketiciler olmakla olumsuz etkileri yüklediği yerler olmaktadır. Bu şehirler arasında anlamlı ve doğru bilgi akışlarını hızlandıracak ve bunları bilginin ve kültürün yeniden üretimine sevk edecek, dil ve siyasi sınır engellerinden uzak yüksek nitelikli platformlar üretilmelidir.
11. Gelenek yalnız bir form değil, kendini bulmanın ve toplumsal hafızayı sürekli kılmanın bir adıdır. Gelenek, geçmişten alınan parçacı uygulamalarla değil, onu var eden sosyo-kültürel çevre ile devam edebilir. Endülüs, Babür, Memluk, Selçuklu, Osmanlı vd. mimari üsluplarının sadece parçacı taklitleri, şehirleri söz konusu medeniyetlerin birikimi ile buluşturmamakta ve yeni bir teklif sunmamaktadır. Kültürel mirasın verdiği ilhamla mimari üslup ve biçimlerin yeniden-üretimi, ancak bu sosyo-kültürel evren içinde karşılığını bulacaktır.
12. Yirminci yüzyılda şekillenen somut ve somut olmayan kültürel mirasın korunması probleminin şekillenmesi ve bu probleme üretilen batı merkezli çözüm arayışlarının, yerel imkanları, devam eden gelenekleri, kültürel çeşitlilikleri ve sermaye araçlarına indirgenemeyecek ahlaki birikimleri göz ardı edilmemesi için yaklaşmak gerekmektedir. İslam Hukuk kaynakları, manevi disiplinleri ve ahlaki ilişkileri temel alınarak kavramsal ve pratik söylem biçimleri üretilmelidir. Dil, kültür ve din mensubiyetlerini aşarak geniş coğrafyalara yayılan İslam Kültür Mirası, bir emanet bilinci ile, bugünün ihtiyaçlarına ve gelecek nesillerin aidiyetine cevap verecek şekilde yüksek muhafaza kriterlerine kavuşmalıdır.
13. Zenginlikler ülkelerin malı değil, Allah'ın mülküdür. Bu yüzden insanların dünya üzerinde özgürce dolaşıp bu zenginliklerden istifade etme ve kendilerine uygun çevreyi oluşturabilme hakları yeniden kendilerine verilmelidir. Böylesi bir idrak, zenginliğin bir yerde birikip insanlar arasında devasa farklıların oluşmasına engel olacaktır. Varlıklı insanın vermesi gereken zekât, geçmişte olduğu gibi bugün de kentsel iktisadi gelişmede paylaşımı ve yakınlaşmayı temin eden medeni bir unsur olarak öne çıkma imkanlarına sahiptir.

14. Doğal çevrede ve kentlerde nefes alıp veren her canlının bir hakkı vardır; bu haklar, ödev ve sorumluluklar ile birlikte değerlendirilir. Yöneticiler, toplulukların fikir ve eğilimini dikkate alırken, anlaşmazlıkları en aza indirecek bir adalet anlayışıyla hareket etmelidir. Bu anlayış, bireylere haklarını kazandırırken hürriyetleri kısıtlamayan, mesuliyetleri devretmeyen bir düzen tesis edecektir.
15. Akademi dünyasında Mimarlık ve Şehirciliğin ahlaki boyutunu fark eden ve çözüm alanları üretme motivasyonundaki paradigma dönüşümünü görmek, geleceğimiz için umut vadetmektedir. Bu konuda örnekler ve uzmanlıklar arttırılmalı, düşünce ve gelenek derinliğini yansıtan isimler genç nesillere tanıtılmalıdır.
16. İnsani bir sorumluluk ve hak alanı olarak, bireyin çevresini şekillendirme hürriyetini dikkate alan bir öğreti, belirli disiplinlerle sınırlı tutulmadan, ilköğretimden itibaren eğitimin ve öğretimin bir konusu olmak zorundadır. Çevresel ve kentsel duyarlılıkları, kültürel mirasa karşı saygıyı bir emanet bilinci ile genç nesillere aktarmak, toplumdaki her bireyin, ailenin, sivil toplumun ve devletin sorumluluk alanındadır.
17. Ben-merkezli, Avrupa-merkezli, etnik-merkezli ve siyasi otorite merkezli bir mimarlık ve şehircilik dili; uzun insanî tecrübeyi, milyonlarca insanın edimleriyle eklenerek teşekkül eden kent formlarını ve bu formları var eden sosyal ve kültürel arkaplanı göz ardı etmektedir. Bu durum insanî yaşam alanlarını tehdit etmekte, doğal düzeni ve ondaki ilahi mizanı tahrip etmektedir.
18. Kentlerin hızla büyümesini kontrol iddiası taşıyan kamusal planların tadilatlarla sürekli tahrif edilmesi, kentlilerin bu yöndeki öncelikli sorumluluğunu ortadan kaldırmaz. Planlar veya pozitif hukuk çerçevesince rahatlıkla aşılabilir spekülasyon ve çıkar odaklı uygulamalar, sorumluların yaşam alanlarının geleceğini ve ahiretlerini hüsrana uğratacaktır. Çevreye zarar veren, yaşanabilirliği tehdit eden imar tadilatları ve/veya meclis kararları gibi yasal düzenlemeler mazeret kabul edilmeyecektir.
19. Büyük kamusal alanların yeşil ve konforla tanzimi kadar; özel alanlarda da kaybedilen bu değerlerin İslam coğrafyasındaki tarihsel tecrübe ışığında herkes için yeniden üretilmesi, şehir sakinlerinin piyasa baskılarından bağımsız alacakları inisiyatiflerle hayat bulacaktır.

20. Günümüzde artan nüfus baskısı, savaş ve iç kargaşa gibi unsurlar, şehirlerdeki yaşamı baskı altında tutmakta ve onları geleneksel dokularından uzaklaştırmaktadır. Bu durum şehirlerde yaşayan ve yaşayacak insanların o şehrin hafızasını yansıtan doku, koku, ses, renk, malzeme, sosyal bağlar ve tüm kültür unsurlarını yeniden kazanabilmesi için büyük bir mesuliyet alanı doğurmaktadır. İç savaşın yıktığı Halep, Beyrut ve Sana; etnik kavgaların devam ettiği Karaçi, Kosova; sosyal ayrışmalar ile boğuşan Dakka, ekolojik eşikleri ile yüzleşen İstanbul, işgal altındaki Kudüs, sermaye hareketliliği nedeniyle bir spekülasyon bölgesine dönmüş olan Mukaddes Beldeler ve İslam Tarihi'ne beşiklik yapmış yüzlerce sembol şehir, bu problemlerden arındırılarak, günümüz dünyasının örnek şehirleri olarak öne çıkmalıdır.